

Иван Г. Келемен

Центар за испитивање намирница
Змаја од ноћаја 11, Београд

Ivan G. Kelemen

Centre for Food Quality Research
11 Zmaja od Noćaja Street, Belgrade

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ СТАРИХ ЗАНАТА СА ПОДРУЧЈА БЕОГРАДА (4)

АПСТРАКТ: Рад омогућава упознавање са столарско-бачварским и лимарским занатом, који су данас веома ретки на подручју Београда и заступљени са малим бројем активних радионица. У архивској грађи из 1929. године, у списковима делатности у Београду, посебно су били издвојени столари и бачвари, и то 39 столара и пет бачвара. Исти документи потврђују да су у то време постојале 82 лимарске радионице. Данас, према истраживању чији су резултати приказани у овом раду, активне су две столарско-бачварске и три лимарске радионице. Документовани снимци изјава београдских занатлија и фотографије њихових радионица пружају слику о времену у коме су живели и о околностима под којима су се бавили својим занатом. У исказима данашњих власника радњи истиче се њихова жеља да очувају породичну традицију, као и сопствено ангажовање и знање неопходно за квалитетно обављање послова у оквиру ових, на подручју Београда веома ретких заната.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Београд, живиојојиси занатлија, радионице, алај, производи*

BELGRADE'S CRAFTS AND CRAFTSMEN'S BIOGRAPHIES (4)

ABSTRACT: The paper offers information on carpentry and cooper trades, as well as tinsmith's craft, which are all very rare in the territory of Belgrade, where they are now represented by few active workshops. In archival materials dating from 1929, namely the lists of trades in Belgrade, carpenters and coopers occupied a particularly prominent place: there were thirty-nine carpenters and five coopers. The same documents confirm that there were eighty-two tinsmith's workshops in Belgrade at the time. According to the research presented in this paper, no more than two carpenter's and cooper's shops and three tinsmithies are still active. Recorded accounts by Belgrade craftsmen and photographs of their workshops offer an insight into the times in which they lived and the circumstances under which they practiced their trades. In their accounts, the present owners of these workshops have highlighted their desire to preserve their family tradition, but have also drawn attention to their personal efforts and knowledge necessary to practice these trades, which are very rare in the territory of Belgrade.

KEYWORDS: *traditional crafts, Belgrade, craftsmen's biographies, workshops, tools, products*

Циљ аутора овог рада је да истраживањем помоћу аудиовизуелне технике документује животне приче београдских занатлија јер је уочено да се број традиционалних радионица све више смањује, што у појединим случајевима доводи до гашења некада веома значајних заната. Разлози за такво стање су многобројни, а неки од њих су биолошка старост занатлија, недовољан интерес чланова породице за бављење занатом, нелојална конкуренција на тржишту и понуда индустријских производа лошијег квалитета, и то по знатно нижим ценама, као и немогућност подмиривања животних потреба приходима стеченим од занатске делатности.

Дата је предност занатима који су данас на подручју Београда веома ретки и заступљени малим бројем активних радионица, односно столарско-бачварском и лимарском занату.

СТОЛАРСКО-БАЧВАРСКИ ЗНАТ

СТОЛАРСКИ ЗНАТ

Столарски занат обухвата обраду и оплемењивање дрвета на различите начине. Израда предмета започиње избором дрвета. Најчешће се користе орах, крушка, трешња, јабука и дуд, затим јавор, јасен, брест, храст, буква и, за посебне намене, махагони, ебановина и ружино дрво. Најважније је да дрво има одређену еластичност, чврстину и отпорност на хабање, као и естетска својства и боју, текстуру, сјај и финоћу.

Сирово дрво се набавља углавном на стовариштима или у пиланама. Најчешће није потпуно равно и има извесне деформације. Дрвене даске такође могу бити искривљене, па захтевају додатну обраду специјалним алатом, након чега су спремне за израду столарских производа. Даље је потребно да се измери степен влажности дрвета, пре него што се започне његова обрада. Идеална влажност дрвета спремног за столарске радове износи 8–10%. Веома је важно да даске након набавке десетак дана стоје у столар-

ској радионици, како би се влага у њима „адаптирала“ на ново окружење.

Столарски део посла састоји се од неколико фаза. Жељени предмет се најпре „кроји“, односно изрезују се делови већи од потребних, затим се своде на праву меру и тек тада се израђују отвори и „чепови“. Након тога се предмет саставља без употребе везива, да би се проверила исправност димензија. Уколико се ради резбарија, у овој фази рада може да се одреди површина за њу, као и врста шаре. Предмет се поново раставља, уз претходно обележавање свих саставних елемената. Док су сви делови растављени може се извршити резбарење. Предмет се затим саставља и учвршћује лепилом – туткалом.

Површина се може обрађивати на два начина. У природној боји се остављају производи од дрвета једноличне боје, а они од „шареног“ дрвета могу да се обоје.

Резбарење се састоји од више фаза, зависно од врста шаре и жељеног ефекта. Редослед рада је следећи.

Оцртавање или цртање је поступак којим се мотив оловком преноси на дрвену подлогу помоћу лењира и шестара. Не цртају се сви детаљи, већ само основне линије, и то код плитких рељефа. За дубоке шаре, због орнаментике која није равна, израђују се шаблони који се употребљавају више пута, и то на навоштеном дебљем папиру како би могли да се што дуже користе. Претходно се нацрта одговарајући мотив и исеку површине које при резбарењу треба „копати“. На дрвену подлогу ставља се шаблон и преко њега се прелази четком намоченом у тамну боју. Тако се жељени мотив на дрво преноси као негатив.

Шарање или „натуцање“ је техника засецања дрвене подлоге поред оцртаних линија. Изводи се помоћу металног длета, и то ударцем чекића по крајевима алатке. Комбиновањем одговарајућих алатки, „ишарана“ површина је спремна за наредну фазу – „копање“. Дубина засецања зависи од врсте шаре и износи од два до пет милиметара, а понекад је и већа. Даска по којој се шара мора бити постављена на равну подлогу јер

би, услед силне ударца, могла да пукне. Столари при резбарењу користе термине „копање“, „цифровање“ и „цопање“. „Копане“ је дубљење дрвене подлоге до дебљине засецања приликом шарања. „Цифровање“ или украшавање се примењује код дубоке шаре, када се на изрезбареном предмету истичу поједини детаљи. „Цопање“ се користи при изради рељефних орнамената, приликом израде дубоких шара. Техника дубоке шаре је најтежа за извођење и индивидуалност обрађивача долази до изражаја. Мотиви су углавном вегетабилни, најчешће винова лоза са плодовима, храстов лист са жиром, воће, али су и антропоморфни и зооморфни.¹

Основни алат, прибор и опрема у столарској радионици су:

- столарска тезга (клуца, стружница) је сто са две стеге за учвршћивање материјала и са уздужним каналом за алат;
- ренде (стругач), и то „шлихт“ ренде за грубу обраду и дупло ренде (ренде са два ножа) за чишћење и глачање;
- „рапент“ ренде за рендисање летава;
- „симс“ ренде за израду подужног канала на доњој страни окапнице прозора, која спречава пролазак воде до оквира;
- „фалц“ ренде за прављење стандардних жлебова на прозорима и вратима (стандард су четири линије, што износи 9 mm);
- „холкер“ ренде (холкер – удубљење) за израду различитих удубљења (ширина длета износи од 5 до 40 mm);
- ренде у облику брода, са овалном радном површином, за различита удубљења и кружне и овалне површине;
- фино ренде од челика, за фину обраду површина; мала дебљина захвата омогућава најфиније скидање неравнина са дрвене плоче;
- „нут“ ренде (нут – жлеб) за израду жлеба у материјалу, као код ламперија;
- „китфалц“ ренде са два ножа, за прављење профила на прозорима;
- „грот“ ренде за израду тзв. грота, које се користе за спајање два дрвена дела;
- „кернис“ ренде за прављење степенастих делова старих прозора;
- ручна бушила „американер“, за бушење рупа различитих величина;
- ручна бушила „фурданч“ користи вијугава сврдла, која се увлаче у дрво попут навоја;
- столарска стега за чврсто и сигурно причвршћивање предмета при обради;
- помоћни сталак за подупирање дужих делова, са променљивом висином према потреби;
- помоћна стега за учвршћивање делова који се лепе или фурнирају;
- стезаљке на завртањ, за учвршћивање, односно стезање делова који се обрађују;
- длета различитих облика и димензија, за прављење жлебова (ширине од 5 до 40 mm), оштре се брусним каменом;
- шахта служи за исправљање оштећених површина и непожељних удубљења, а израђује се у различитим величинама;
- „шлиц“ тестера (столарска тестера) за грубо сечење материјала;
- „апсец“ тестера за фино сечење материјала, са ситним, малим „зубима“;
- „шведска“ тестера за грубо сечење материјала (производи је фирма „Викини“ из Копенхагена, од изузетно квалитетног челика); задњи део листа је ужи, а ради без кривљења зубаца, до кога често долази код класичних тестера; само једном се оштри;
- „фурланц“ тестера (лисичји реп) служи за прецизно обликовање делова дрвета; израђује се са финим и грубим зупцима, у зависности од примене;
- пробојна тестера се користи за формирање и обраду кружних отвора; лист тестере је ситно назубљен;

1 Поступак израде у столарском занату, по исказу Душана Тошића.

- „грот” тестера за изрезивање ужлебљених спојева;
- фурнирска тестера за изрезивање фурнира;
- „клопцок” тестера се користила у пиланама уместо данашњих тестера на електрични погон („гатер”); облик јој је исти као код столарске тестере, али је знатно већих димензија; служи за уздужно резање дебла;
- „гер ладица” служи за резање дрвета под углом од 45 степени;
- „мекла” се употребљава за формирање и обликовање округлих делова.

БАЧВАРСКИ ЗАНАТ

У бачварском занату се израђују дрвене бачве за разне намене, па могу бити различитог облика и величине. Материјали који се користе су дрво и метал. Дрвена грађа се некада налазила у шумама, у виду одабраних трупаца, а у новије време се набавља на стовариштима за дрво.

Употребљава се тврдо дрво јер је оно погодно за обраду. Храстовина се користи за израду буради за вино и пиво. Дрво дуда је такође добра сировина. Буре од дуда је погодно за чување ракије и у њему свака врста ракије добија пожељну жуту боју. Багрем је захваан материјал у бачварском занату. У мањој мери се користи буква, као и чамово дрво, посебно за производњу качица за сир.

Дрвеће за израду бачви мора бити густо сађено јер тада расте равно и без чворова. Различита структура дрвета узрокује различит укус „зрелог” вина, па је у винаријама важан сегмент за постизање жељене ароме сваког вина које ферментира или дозрева у дрвеним бачвама. Основно правило је да се за израду бачви не сме сећи дрво у процесу вегетације, па је најпогоднији зимски период. Дрво би требало да буде старо најмање 100 година, да има равно стабло и опсег од отприлике једног метра. Његова висина није важна јер се користи само стабло од пања до првих грана. Оно се сече на комаде, који су

некада ручно цепани на пола, па на четвртине, затим на осмине итд., док се не добије дебљина довољна за израду дугих дасака од којих се прави буре. У данашње време, ради убрзавања процеса, стабла се све чешће обрађују електричним пилама.

Грубо обрађене даске суше се три до пет година на прозрачном месту. Природно сушење има низ предности у односу на вештачко, односно смањује се могућност цурења бачве, као и излучивање танина из дрвета, што омогућава добијање „мекшег” вина финије ароме. Док се суши, дрво се повремено окреће и прска водом како би количина влаге у даскама на крају износила око 15%. Сушењем настају грубе даске, које се затим fino обрађују до коначног облика, пререзују се прецизно по одређеној дужини и на крајевима се формирају како би савршено приањале једна уз другу. Да би се саставила бачва, даске се постављају на оквир и ређају се дуж једног обруча, који се након тога лагано набија надоле. За набијање супротних обруча потребно је да се даске савију и причврсте. Како би се савијале, даске треба загрејати, и то различитим начинима: паљењем комадића дрвета, помоћу вреле воде, водене паре и плинског пламена. После састављања и уметања свих обруча, бачва се пали у унутрашњој страни (без поклопца), и то око 40 минута. Потом се привремени обручи замењују трајним и намештају оба равна дела бачве (дно и поклопац). Бачва се бруси финим брусним папиром да би њена спољашња површина била глатка. На крају се тестира уливањем хладне воде под притиском, како би се утврдило да ли евентуално цури. Затим се буши рупа кроз коју ће улазити и излазити течност.

Отпаци од дрвета се користе за израду „врањева“ (чепова), а њихов остатак служи за ложење ватре у бурету због постизања потребне савитљивости дрвета. Искоришћеност дрвета при изради буради износи око 90%, а отпада има само око 10%.

Бачвари набављају обруче у гвожђарама или на отпаду. Продају се у „бунтовима”, тј. на метар, од 100 до 300 m. Ако су тањи, има

их више, и обрнуто. Састављају се гвозденим нитнама са полуокруглом главом, различитих димензија, у зависности од дебљине и величине обруча.

У бачварском занату се користи разноврстан алат, а основни је тесарски „метарцолшток“.

Брадва је специјална врста секире за обраду дрвета и са њом се започиње рад у бачварском занату. Има криву дршку и сечиво наоштрено само на једној страни.

Употребљава се широка тестера звана „штуцсек“, затим уска тестера „швајсек“ и класична дворучна тестера „цугсек“.

„Хобли“ (ренде) могу бити грубљи – „цвимандли“ и фини – „глатхобли“. „Хобли“ за обраду унутрашње стране даске зову се „шропхобли“, а за попречну обраду дрвета употребљавају се „гархобли“. „Штемхобли“ служе за обраду чела бурета, „кингхобли“ за прављење „утора“ за „дано“ (дно), а састоје се од завртња, равне клизеће плоче, три ножа и носача ножева. Има их у више величина, што зависи од димензије бурета.

„Крумпајз“ или „маклица“ је сечиво са две дршке. „Гротајзен“ је такође „маклица“, али са равним сечивом које се користи за грубу обраду чела бурета и „фроша“, односно унутрашњег дела за који се везује дно. Бачварски велики „хобл“ („штоспанг“) служи за израду „саставака на дугама“ за буре. Има их више врста, у зависности од величине бурета.

„Модли“ је основна бачварска мера за запремину. Свака запремина бурета има свој „модли“. Бачвари имају „модли“ од 5 до 10.000 литара (вагон). Њихови промери зависе од ширине дна. Захваљујући томе не може доћи до грешке у раду, односно у резању дна. Потребно је да дно на крајевима буде уже, а истовремено масивније него на средини због његовог савијања.

Шестари или „циркли“ су разних димензија, зависно од величине бурета. Имају дрвене кракове са металним врховима. Мањи шестари су од метала, а користе се за бурад мање запремине.

„Цуг“ је стега за савијање бурета. Њена сајла се ставља на доње чело бурета, док су на горњем чврсто сабијени обручи. У унутрашњости бурета ложи се ватра јер на топлоти дрво постаје еластично и подноси савијање. „Цугом“ се савија доње чело бурета, односно дно, симетрично са горњим челом.

У бачварском занату се употребљавају разне врсте секача, пробојци и чекићи. Од новијих машина вредан је помена „бансек“, за расецање и вађење унутрашњих делова дна и за његову кружну обраду. „Абрихтер“ или „блањ“ служи за хобловање већих површина дрвета при изради дна.

„Фрез“ машина се користи за израду саставака бурета на дугама, а „циркулар“ за сечење, резање трупаца и расецање дрвета већих димензија. Ручни и електрични „блањ“ је новија машина за хобловање. Ручни електрични циркулар служи за кројење већ изрезаних дасака за дно, ручна електрична убодна пила за грубу обраду чела бурета и кружну обраду дна, а ручна електрична „шлајф“ машина за полирање, односно за глачање дрвета.

„Дребанг“ се употребљава за израду обруча, који се затим нитују на наковњу. Потребно је да наковањ има једну равну страну са полуокруглим рупама, чији облик и димензије одговарају глави нитне којом се састављају обручи. Ради стабилности, наковањ треба да буде што масивнији и тежи.

На великој буради, са запремином већом од 1.000 литара, на дну се праве врата због лакшег одржавања чистоће. Најстарија дрводељска алатка је „дељаница“ или „алцпонк“, која служи при изради кратке буради.

Постоје следећи типови бачварских производа: буре са кружним дном за вино, ракију и пиво, буре са елипсастим дном за вино и ракију, за одлагање хемијских материјала, за сољење мяса и киселог купуса. Каца служи за комину приликом врења воћа или грожђа, „возионица“ за превоз комине, односно воћа или грожђа од места врења до места даље обраде. „Петал“ и „фртал“ замењују кофу приликом претакања вина. Бунарско ведро се користи за вађење воде из бунара, а

постоје и ведре за ношење воде. Качице за туршију су у горњем делу уже, имају „уши“ и поклопац од тврдог дрвета за притискање. Качица за сир је ужа у горњем делу; има поклопац и „уши“ за лакши транспорт. Бућкалица („путерњача“) је узана и висока посуда која у унутрашњости има „данце“ за бућкање (вертикално бућкало). Качица за сир и бућкалица израђују се од белог дрвета, букве, јасена или клена.²

АРХИВСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА О СТОЛАРСКО-БАЧВАРСКОМ ЗАНАТУ

У Историјском архиву Београда и Библиотеци града Београда су од почетка XX века сачувани бројни подаци о столарима и бачварима и о њиховом деловању на територији града Београда.

У Библиотеци града Београда нађене су *Трговачке новине* из 1910. године, у којима је објављен оглас тада чувене столарске радионице Лазара Ц. Вучковића, у Космајској улици бр. 21.³

Из Историјског архива Београда потиче документ из 1923. године, којим је Удружење занатлија за град Београд, по молби продавнице намештаја „Крунић“ из Београда, у Улици краља Милана бр. 14, издало стручно мишљење о јачини и издржљивости две столице.⁴

Документом из 1924. године, бачвар Михајло Петровић из Сарајевске улице бр. 14 потврђује да је узео на учење Алексу Башића, и то од 12. маја 1921. до 20. марта 1924. године.⁵

У *Адресару Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца* из 1929. године, у списковима

делатности у граду Београду посебно су издвојени столари и бачвари. Наведено је 39 столара и пет бачвара.⁶

У *Званичном каталогу са Прве земаљске изложбе занатлија*, одржане у Београду од 8. до 25. октобра 1938. године, наводе се следећи столари и бачвари: „Барац“, Краља Милана бр. 8, Дајмов Јосип, Живка Давидовића бр. 37, Јелић Д. Рад, Краља Милана бр. 14, Јовановић Б. Живојин, Белгијска бр. 8, Јовановић Никодије, Димитрија Туцовића бр. 3, „Класик“, Велике степенице бр. 2, Месарић Флоријан, Јужни булевар бр. 47, и Хорват Фрањо, Краљев трг 9.⁷

Историјски архив Београда поседује и документ из 1941. године, са списком радника уметничке столарске радионице „Бараћ“, која се налазила у Улици краља Петра бр. 26.⁸

Архивска документација не пружа податке о Живану Филиповићу, оснивачу столарске радње „Тошић Душан“, о Винку Меашком, оснивачу столарско-бачварске радње „Теованов Светозар“, и Петру Пашићу, столару, оснивачу столарске радње „Мирко Бибић“.

СТОЛАРСКА РАДЊА „ТОШИЋ ДУШАН“

У Београду, на Дорћолу, у Улици цара Душана 29, донедавно се налазила самостална столарска радња „Тошић Душан“.

Душан Тошић је рођен у Пироту 18. јануара 1946. године. Прва четири разреда основне школе похађао је у селу Чиниглавцима, а наредна четири у селу Сукову. Потом је у Пироту завршио средњу стручну школу за столаре, која је трајала четири године. Први његов посао после школе био је у фабрици

2 Поступак израде бачви, по исказу столаро-бачвара Светозара Теованова.

3 Оглас за столарску радњу Лазара Ц. Вучковића, објављен у *Трговачким новинама*, година II, бр. 43, 1910.

4 ИАБ, Удружење занатлија за град Београд у срезу Београдском, од 1912. до 1927. године, Књига мајсторских испита 1912–1914. и 1919–1927, кутија 96.

5 Исто.

6 *Адресар Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца за индустрију, обрћ, шртовину и пољопривреду*, Београд, 1929.

7 *Званични каталоги Прве земаљске изложбе занатлија*, Београд, 1938.

8 ИАБ, Удружење занатлија за град Београд и срез Београдски 1941, инв. бр. 335.

Слика 1. Душан Тошић у својој столарској радионици (аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 1 Dušan Tošić in his carpenter's workshop (photo by: I. Kelemen)

намештаја „Полет“ у Пироту. Душан је потом отишао у војску, коју је служио у Београду, у Гарди Војске СФР Југославије, а по њеном завршетку наставио је да се бави столарским занатом, и то код познатог београдског столара Радоша Гајића, који је занат изучио у Бечу и имао тада радионицу код Бајлонијеве пијаце. Та радионица је била позната по изради стилских плакара, столова и друге уметничке столарије.

Из ове столарске радионице Душан Тошић је прешао код Живана Филиповића, чија се радња налазила на Дорћолу, у Улици цара Душана бр. 29.

Живан Филиповић је рођен 1908. године у селу Плазовљу, у околини Брчког у Босни, где је завршио основну школу, а затим је,

са 14 година, дошао у Београд, у школу за гвожђарске трговце, коју је похађао три године. Након тога је код једног београдског столара три године учио начине рада у столарском занату. По добијању дипломе, неко време је радио код столара Бараћа, у Улици цара Душана бр. 29. Живан је од њега преузео радњу и водио је све до 1985. године. Ту је као мајстор радио и Душан Тошић, коме је Живан предао радњу те године.

Пре Другог светског рата, зграда у којој се налазила ова радионица припадала је познатој јеврејској породици Нике Бејосифа, који је, заједно са већим делом породице, убијен током рата у Београду. Преживела је једино супруга Нике Бејосифа, која је после рата отишла у Сједињене Америчке Државе.

Слика 2. Ентеријер столарске радње Душана Тошића у Улици цара Душана бр. 29 (аутор фотографије: И. Келемен)

Figure 2 Interior of Dušan Tošić's carpenter's workshop in No. 29 Cara Dušana Street (photo by: I. Kelemen)

Зграда у Улици цара Душана 29 није много мењана, осим што су поједини локали на предњој страни добили другу намену. Сачуван је и спољашњи и унутрашњи изглед столарске радње Душана Томића и једино је у њој направљена галерија за одлагање ствари. Живан Филиповић, њен некадашњи власник, умро је 1998. године.

Душан Тошић је на производе стављао жиг са скраћеницом свог имена или плочицу са именом радње. У овој самосталној столарској радионици израђиван је намештај за познате личности у СФР Југославији, као и за чланове дипломатског кора. Данас је мали број столара који умеју да праве уметнички стилски намештај и да рестаурирају стари.

Душанов син Слободан рођен је 1979. године. После основне школе се уписао у

Средњу машинску школу, на одсек за столаре. По њеном завршетку почео је интензивније да ради с оцем. Осим што помаже оцу, Слободан израђује аутентичан модеран дрвени намештај, у складу са потребама ентеријера данашњих архитектонских објеката. Након Душановог одласка у пензију, радњу је преузео Слободан, с намером да, услед смањене потражње столарских услуга, промени делатност радње.

Основна машина у столарском занату је комбинирка, која се састоји од „арбитра“, „фрезера“, циркулара и бушилице. Врло је важан радни сто, који се назива тезга. Тезга је за потребе ове столарске радње направљена у Осијеку давне 1884. године. Главни алат у столарском занату чине: кружна „шлајферица“, тракаста тестера – „бансек“, окови за „фрезирање“, ручни алат за столарију и алат за дуборез.

У столарској радњи Душана Тошића израђиван је уметнички стилски намештај, најчешће регали, софе и столице, затим рамови за огледала, рамови за слике, као и специјални рамови извајани у дрвету за уметничка дела. Ова радња је била позната и по рестаурацији старог стилског намештаја.

СТОЛАРСКО-БАЧВАРСКА РАДЊА „ТЕОВАНОВ СВЕТОЗАР“

Столарско-бачварску радњу у Бокељској улици бр. 9 у Београду основао је Винко Мешки, рођен 1924. године у селу Крајева Велика у Славонији, где је завршио основну школу. Након ње, са 12 година, отишао је у Ђурђеновац, на бачварски занат, који је учио четири године. Испит за бачвара је положио у Ђурђеновцу 1941. године. За време Другог светског рата и све до 1949. године Винко је радио у фабрици „Дик“ у Ђурђеновцу, у делу у којем су израђиване бачве. Одатле је 1949. године прешао у Нови Сад, где је провео три године и где је такође производио бурад. Године 1952. запослио се у Зрењанинској фабрици пива. По причи Светозара Теованова, Винко је радио у производњи нове

Слика 3. Винко Меашки (други здесна) и његови рођаци испред бачварске радње у Бокељској улици бр. 9
(аутор фотографије: И. Келемен)

Figure 3 Vinko Meaški and his relatives in front of the cooper's shop in No. 9 Bokeljska Street
(photo by: I. Kelemen)

буради, али и репарацији старе. У Београд је дошао 1954. године и почео да ради код бачвара који је имао радњу у Кнез Милетиној улици, код кога је остао две године, а затим је отварио сопствену радњу на данашњој локацији, у Бокељској улици 9.

Некадашњи власник овог плаца био је Риста Аранђеловић, који је намеравао да ту подигне зграду. Радови су започети 1941. године, пре немачког бомбардовања 6. априла. До тада су били направљени само темељи и подрумски простор. После рата плац је национализован и уведен као ванкњижно власништво. Винко га је од Пословног простора града Београда добио 1956. године и на њему је отворио бачварску радњу.

У овој радњи израђивана је бурад свих величина, за вино, ракију и пиво, затим за купус, туршију, воду и маслиново уље, за транспорт хемијских препарата, као и качице за сир. Најважнији клијенти били су

винари, пољопривредници, пиваре, кафане, ресторани, војска, трговине и хемијска индустрија.

По речима Светозара Теованова, бачварски занат је углавном сезонски посао, тако да је Винко, осим израде и репарације буради, 1970. године почео да се бави и столарским занатом. Правио је намештај и грађевинску столарију. У његове веће послове спада израда лајсни за фирму „Леснина“ из Словеније.

Винко Меашки је умро 1989. године, а његову радњу је наследио Светозар Теованов. Светозар је рођен у Кикинди 1946. године. Прва четири разреда основне школе завршио је у Мокрину, а друга четири у Београду, где се након тога уписао у Другу београдску гимназију, а затим на факултет. Дипломирао је на Шумарском факултету у Београду. Истовремено са школовањем, Светозар је у столарско-бачварској радњи свог очуха Вин-

Слика 4. Светозар Теованов у својој столарско-бачварској радионици (аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 4 Svetozar Teovanov in his carpenter's and cooper's shop (photo by: I. Kelemen)

ка Меашког учио основе рада у столарско-бачварском занату. По завршетку студија запослио се у фабрици намештаја „Војводина“ у Новој Пазови, где је радио кратко време, а затим пет година у фабрици „Нови дом“ у Београду. Након Винкове смрти наследио је његову столарско-бачварску радњу.

Светозар је наставио да израђује грађевинску столарију за приватне и јавне објекте, као и намештај. У данашње време мања је потражња за бачварским производима, али их Светозар ипак и даље прави по наруџбини.

У најважније реализоване послове ове радионице спадају опремање једног дела пословних просторија у згради НИС-а у Новом Саду и израда ентеријера у ресторану „Шумадија“ у Београду.

Многобројним детаљима у унутрашњости радње чува се успомена на чувеног београдског столара и бачвара Винка Меашког.

СТОЛАРСКА РАДЊА „МИРКО БИБИЋ“

У Улици Џорџа Вашингтона број 40 налази се самостална столарска радња коју је основао Петар Пашић, рођен 3. септембра 1915. године у селу Горички у општини Јаворан, у срезу Двор на Уни. Његов отац Игњатије погинуо је у Првом светском рату. Игњатијева супруга Стана остала је као самохрана мајка са двоје деце, кћерком Савом, рођеном 14. априла 1912. године, и сином Петром. По причи Мирославе Пашић Николић, у породици постоји сумња да су два стрица, због имања, убила Стану гурнувши је низ степенице. После Станине смрти, Сава и Петар су предати стричевима. Мирослава даље каже да се стриц коме је припао Петар врло лоше опходило према њему, што се најбоље види по томе што је морао да спава у штали. Петар је завршио два разреда основне школе,

а потом је, са 10 година, побегао од куће, на столарски занат код Милана Круљца. Најпре је одржавао чистоћу у радњи и носио дрва. После годину дана, као шегрт и калфа, почео је да учи основне операције, а затим је положио испит из столарског заната. Потом је у Сарајеву радио у једној столарској радионици, све до одласка на одслужење војног рока. Петар је у Сарајеву био активан члан соколског друштва. Војску је служио од 4. априла 1938. до 4. јануара 1939. године, у батаљону у Мељинама у Боки Которској.

После војске је дошао у Београд и запослио се у фабрици авиона, која се налазила у Улици Старине Новака, где је радио на изради дрвених делова за крила. Када је, услед опасности од напада на Краљевину Југославију, извршена мобилизација, Петар се јавио на позив у војном округу у Петрињи. По избијању Другог светског рата на нашим просторима, заробила га је војска НДХ и одвела у логор, одакле је побегао у Београд.

У Београду је радио у столарској радњи „Анђелковић“ од 6. октобра до 22. новембра 1941, а затим у радионици „Јаковљевић“ од 23. новембра 1941. до 5. фебруара 1942. године. Након тога је отишао код столара Рожарског, где је остао од 8. до 26. фебруара 1942. године. Од 22. марта до 1. децембра 1942. радио је код Жегарца, па код столара Гавриловића, од 9. јануара до 12. фебруара 1943, и код Петра Стојановића од 13. марта до 19. септембра 1943. године.

После Другог светског рата Петар је отворио прву столарску радњу, и то у својој кући у Улици Османа Ђикића бр. 14. Ту је почео да самостално ручно израђује намештај и да обучава своје прве раднике. Од Пословног простора града Београда добио је могућност да радњу пресели на нову локацију, у Улицу Џорџа Вашингтона бр. 40, а након краћег времена, са механичарем Марком Милутиновићем је овај локал заменио за други, у истој згради. Своју диплому о мајсторском испиту Петар Пашић је морао да потврди у СФРЈ, па је у практичном делу имао задатак да изради сто за шах.

После успешно положеног мајсторског испита 2. априла 1951. године, Петар је наставио да израђује намештај, али и грађевинску столарију. У својој радионици је школовао већи број ученика. Током седамдесетих година XX века почео је интензивније да рестаурира стари намештај.

Значајни послови столарске радње Петра Пашића били су рестаурација намештаја за Маршалат, за Народни музеј и Народно позориште у Београду.

Петар Пашић и његова супруга Емилија добили су кћерку Мирославу 18. маја 1950. године. Мирослава је основну и Средњу архитектонску школу завршила у Београду, а потом Вишу грађевинску школу у Суботици. Током школовања често је помагала оцу у његовој столарској радионици, и то, по њеној причи, углавном при изради блокова панел плоча за намештај. Мирослава се није бавила столарским занатом, већ се запослила као архитектонски техничар у фирми „Енергопројект“. Због лошег здравственог стања, Петар Пашић је 31. децембра 1993. године отишао у пензију, а радњу је преписао Емилији. Ту је, као радник, 4. маја 1994. године почео да ради столар Мирко Бибић.

Мирко је рођен 31. јануара 1956. године у Бихаћу у Босни и Херцеговини, где је завршио основну школу. Потом се уписао у школу ученика у привреди, која је трајала три године. Затим је дошао у Београд и почео да учи столарски занат код Здравка Миљковића, у Каленићевој улици бр. 2, од кога је, по сопственој причи, научио основне елементе рада. Након годину дана отишао је на одслужење војног рока, а 1976. године је положио четврти степен за звање висококвалификованог мајстора. Потом се запослио у фирми „Ваге“ у Улици Димитрија Туцовића у Београду, и то на одељењу за дрво. У Индустији намештаја „20 октобар“ радио је до 1982. године, затим је у Бихаћу отворио сопствену столарску радњу, у Злопоњској улици бр. 50. Вратио се у Београд 1992. године и отворио радњу у Улици војника Симића бр. 2 у Калуђерици. Од 4. маја 1994. године Мирко Би-

Слика 5. Мирко Бибић у својој столарској радњи
(аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 5 Mirko Bibić in his carpenter's shop
(photo by: I. Kelemen)

бић је радио код Петра Пашића као радник, све до 15. марта 2001. године, када је почео да води радњу.

Мирко Бибић је наставио да негује традицију ове столарске радионице у изради намештаја, мада се данас највише бави његовом рестаурацијом.

ЛИМАРСКИ ЗАНАТ

У лимарском занату се обављају различити послови везани за обраду и уградњу лимених делова или готових производа. Под готовим производима се подразумева ли-

марска галантерија. То су: фењери за свеће на гробљу, лимени сандуци по мери, канте за отпатке, лопатице за брашно, решета за пребирање пасуља, канте за воду, техничке канте за веш-машине, корита за рубље, прскалице за башту, плехови за печење хлеба и лицидерских колача, „шофне“ за воскаре, кутије за роштиљ и шпорети. У делатност лимара спада постављање олука и друге грађевинске лимарије. Покривање кровова лимом, бакром и разним лименим украсима некада је било привилегија богатих људи и установа, а данас је то уобичајена појава.

Кровови се на свим објектима покривају на исти начин. Најпре се набавља материјал, и то лимене табле које се секу у траке широке највише 1 метар и дугачке до 5 метара. Траке се потом стављају на кров и учвршћују за подлогу ексерима или се лепе битулитом, а међусобно се спајају и учвршћују спојевима такође израђеним од лима.

У лимарском занату се користи следећи алат: дрвени чекићи разних величина, маказе за сечење лима, „циркле“ за обележавање, секачи за сечење и преса за савијање лима. За израду галантеријске лимарије употребљавају се и пресе за савијање лимова и „пердашење“⁹

АРХИВСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА О ЛИМАРСКОМ ЗАНАТУ

У Историјском архиву Београда, у архивској грађи о занатима, за период од почетка XX века могу да се нађу бројна документа о лимарском занату, при чему се највећи број односи на полагање мајсторских испита. Таква је молба коју је Занатском еснафу града Београда упутио мајстор Давид Адут, лимар, за полагање мајсторског испита његовог ученика Милана К. Илића, послата 8. фебруара 1912. године.¹⁰

Часопис *Илустровани листи* објавио је оглас лимарске радње Петра Х. Лемарта,

⁹ Процес израде лимарских производа, по исказу лимара Јована Борисављевића.

¹⁰ ИАБ, Удружење занатлија за град Београд у срезу

Београдском, од 1912. до 1927. године, Књига мајсторских испита 1912–1914. и 1919–1927, кутија 96.

краљевског дворског лимара, која се налазила у Трнској улици 18.¹¹

У *Адресару Краљевине Срба, Хрватша и Словенаца* из 1929. године, у делу који се односи на Београд, наведене су осамдесет две лимарске радње.¹²

Документом из 1932. године, Сава Н. Ђорђевић, лимар, тражи од Занатске коморе Београда да га прими за свог члана, наводећи да је од Повереништва за индустрију и занатство добио дозволу за отварање занатске лимарске радње, под бр. 12675, од 4. априла 1932. године. Радња је имала назив „Лимарска радња Ђорђевић М. Сава“.¹³

У Историјском архиву Београда чува се документ из 1938. године, којим се Јусуфу Чустовићу одобрава отварање радње у Београду јер има диплому о положеном мајсторском испиту из лимарског заната у Београду, под бр. 50/120, од 7. априла 1924. године.¹⁴

Из 1941. године потиче документ којим се лимару Обраду Д. Милеуснићу издаје одобрење за отварање приватне лимарске радње у Београду, а на основу мајсторског писма Удружења занатлија за град Београд, бр. 5099, од 9. јуна 1941. године.¹⁵

У Адресару приватних занатских радњи објављеном у *Занатском календару* 1950. године, у делу за Београд, наведено је четрдесет лимарских радњи. Од данас активних лимара у Београду помињу се Душан Борисављевић, оснивач лимарске радње „Јован Борисављевић“, и Емил Селишкар, оснивач некадашње лимарске радње „Емил Селишкар“.¹⁶

ЛИМАРСКА РАДЊА „ЈОВАН БОРИСАВЉЕВИЋ“

У Рузвелтовој улици број 30 се све донедавно налазила самостална лимарска радња.

Њен оснивач је Јован Борисављевић, чији је отац Душан био врсни лимар. Душан је рођен 1895. године у селу Остружници поред Београда, где је завршио основну школу. Са дванаест година, 1907. је дошао у Београд. По Јовановој причи, Душан је почео да учи лимарски занат код неког Јеврејина који је имао радњу на Славији. Код њега је и станао.

Пошто је добио занатску диплому, Душан је кратко време радио код свог мајстора, а потом се осамосталио. По Јовановом казивању, међу првим пословима које је радио његов отац било је прављење већег броја мртвачких сандука јер је у то време Топчидерско гробље премештано на место данашњег Новог гробља. Јован даље прича да је на почетку Првог светског рата његов отац учествовао у одбрани Београда, а његова јединица је била постављена у Лаудоновом шанцу. Душан и његов стриц били су заробљени од стране аустроугарске војске. Стриц је пуштен пошто је био инвалид услед рањавања, а Душан је одведен у заробљеништво, најпре у Беч, а потом у Будимпешту, где је остао до краја рата. У Будимпешти је одржавао алат код неког виноградара. Ту се оженио газдином кћерком Маришком, са којом је после рата дошао у Београд. Ту је поново отворио лимарску радњу, у данашњој Рузвелтовој улици, и наставио да прави лимене сандуке, али и да производи пирамида фењере, канделабре, сулундаре, канте, поштанске сандучиће и друге лимарске производе.

Тридесетих година XX века Душан је био члан Удружења занатлија за град Београд, а своје лимарске производе је излагао на актуелним занатским изложбама. Био је активан и у Соколском удружењу Београда. У овом

11 Оглас за лимарску радњу Петра Х. Лемарта, објављен у *Илустрованом листу*, година XIV, бр. 11, 1928, 12.

12 *Адресар Краљевине Срба, Хрватша и Словенаца за индустрију, обрт, трговину и пољопривреду*, Београд, 1929.

13 ИАБ, Удружење занатлија за град Београд у срезу Београдском, од 1929. до 1934. године, Књига мај-

сторских испита, кутија 97.

14 ИАБ, Удружење занатлија за град Београд у срезу Београдском, од 1935. до 1943. године, Књига мајсторских испита 1935–1943, кутија 98.

15 ИАБ, Удружење занатлија за град Београд у срезу Београдском 1941, инв. бр. 335.

16 Адресар приватних занатских радњи на територији Н.Р. Србије, *Занатски календар*, Београд, 1950.

Слика 6. Јован Борисављевић при раду у својој лимарској радњи (аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 6 Jovan Borisavljević working in his tinsmithy (photo by: I. Kelemen)

периоду, осим галантеријске, израђивао је и грађевинску лимарију.

Јован је рођен 7. марта 1924. године у Београду, у породичној кући у Рузвелтовој улици. После завршетка основне школе 1936, са дванаест година је почео да учи лимарски занат, и то код познатог лимара, Чеха Фрање Голчеа, чија се радња, по Јовановим речима, налазила у Рузвелтовој улици бр. 61.

Јован се уписао у гимназију, али је након две године прекинуо школовање и наставио да учи лимарски занат, и то три године, а потом је, све до 1942. године, радио код свог мајстора Фрање Голчеа.

Лимарска радња Душана Борисављевића радила је и током Другог светског рата. Јован је 1942. године отишао у националну службу, најпре у Дубље код Шапца, а потом је пребачен у Београд, на пристаниште, где је

истоваривао песак са бродова. За време рата активно је играо фудбал, све до 1948. године.

По завршетку рата Јован је наставио да се бави лимарским занатом у радњи свог оца. Мајсторски испит је положио 1951. године. Пре него што је отворио своју радњу, од 1952. до 1953. године израђивао је грађевинску лимарију за Фабрику керамике у Младеновцу. Његов последњи посао са грађевинском лимаријом био је за ресторан „Мадеру” у Београду. Своју радњу у Рузвелтовој улици бр. 30 отворио је 1955. године. Тада су се највише правили пирамида фењери, канделабри, кофе, лопате, ашови, сулундари, олуци и поштански сандучићи.

Душан Борисављевић је престао да се бави лимарским занатом 1978. године, због здравствених проблема. Умро је 1980, са пуних 85 година. Маришка је умрла 1990, у

Слика 7. Спољашњи изглед лимарске радње Јована Борисављевића (аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 7 Exterior of Jovan Borisavljević's tinsmithy (photo by: I. Kelemen)

својој 93 години. Јован Борисављевић је обу-
чио четири мајстора лимарског заната.

Јованов син није наставио породичну
традицију, него је у једном делу ове радње,
међу првима у Београду, отворио сервис за
поправку телевизора у боји. Погинуо је у са-
обраћајној несрећи, а иза себе је оставио два
сина. Они такође нису наставили занатску
традицију ове породице.

ЛИМАРСКА РАДЊА „ЕМИЛ СЕЛИШКАР“

Једна од познатих лимарских радионица
на територији града Београда, чији је вла-
сник био Емил Селишкар, иначе још увек
наш савременик, некада се налазила на углу
Полчине 3 и Пожешке 13. Емил Селишкар,

њен оснивач, рођен је у Београду 19. августа
1931. године. Емилов отац био је бачвар и са
још 16 словеначких бачвара радио је у Бајло-
нијевој пивари. Емил је завршио шест раз-
реда у Основној школи „Јосип Панчић“ на
Бановом брду. Затим је, са 13 година, почео
да похађа Грађанску гимназију, али је након
звршетка првог разреда отишао на лимар-
ски занат код Чеха Бранка Дејановића, који
је имао радионицу у Маринковој бари. По
Емиловој причи, Бранко је лепо поступао са
њим током шегртовања и калфовања, што
тада често није био случај.

Емил Селишкар је крајем тридесетих го-
дина XX века био активан члан Скаутског
удружења Београда и кратко време члан Со-
колског удружења Београда, и то у оквиру
боксерске секције.

Слика 8. Милан Стјепановић у својој лимарској радњи (аутор фотографије: И. Келемен)

Figure 8 Milan Stjepanović in his tin swithy (photo by: I. Kelemen)

Мајсторску диплому лимарског заната добио је 1945. године у Београду. Затим је кратко време радио код свог мајстора Бранка Дејановића, а потом је отишао у село Кнић недалеко од Крагујевца. Ту је опремио једну радионицу, одакле је ишао у околне градове и села и углавном радио грађевинску лимарију. По Емиловој причи, један од највећих послова који је тада обавио био је израда бакарног крова на Фабрици оружја у Крагујевцу. Ова радња реализовала је и лимарске радове на цркви у селу Врањићу.

Лимарску радњу у Београду Емил је отворио 1956. године, на углу Полчине 3 и Пожешке 13. Ова радња је постављала грађевинску лимарију на значајним јавним и приватним објектима у Београду, али и у читавој СФР Југославији. По Емиловој причи, у њој је у мањој количини произвођена и лимарска галантерија. Емил је највише користио поцинковани и бакарни лим. Поцинковани

лим је најчешће набављао у Аустрији, Италији и Швајцарској, а бакарни у Бору.

Ова лимарска радионица је уништена због изградње трамвајске окретнице и проширења пута, па је Емил пренео на нову локацију, у Пожешку улицу бр. 113. Званично је била активна све донедавно, а данас је затворена јер Емил, услед болести, више није могао да се бави лимарским занатом.

ЛИМАРСКА РАДЊА „МИЛАНА СТЕПАНОВИЋА“

На Булевару краља Александра бр. 120 налази се лимарска радња „Милан Степановић“. Милан је рођен 1947. године у Београду, где је похађао основну школу. Са 14 година се уписао у Средњу машинску школу. По његовој причи, у тој школи настава је била организована тако што су ученици један дан имали редовне часове, а други дан праксу код поје-

диних мајстора. Милан је праксу похађао код мајстора Илије Јовановића, у његовој лимарској радњи на тадашњем Булевару револуције 120 (данас Булевар краља Александра).

Илија Јовановић је рођен 1912. године у Београду. По завршетку основне школе у Београду, отишао је на лимарски занат. После шегртовања и калфовања положио је испит и добио диплому. Затим је отворио сопствену радњу. Био је активан члан Занатског удружења за град Београд. По причи Милана Степановића, мајстор Илија је у својој радњи увек имао неколико ученика. Израђивао је галантеријску и грађевинску лимарију.

По завршетку средње школе, Милан Степановић више није редовно одлазио у радњу Илије Јовановића, али је за велико знање и умеће које је стекао највише захвалан мајстору Илији. Од 1966. до 1998. године Милан је радио у фирми „Електротехна“ у Београду. Данашњу радњу је отворио 1998. године. У њој се углавном израђују галантеријски производи, али и грађевинска лимарија.

ЛИМАРСКА РАДЊА „ЖИВКО ДАЈИЋ“

У Сарајевској улици бр. 4 у Београду налази се самостална лимарска радња Живка Дајића. Ову радњу је његов отац Чедомир преузео од свог мајстора Николића, који је 1945. године простор некадашње кафане преуредио у лимарску радњу.

Чедомир Дајић је рођен 1932. године у Витини у Косовском Поморављу, где је завршио основну школу. Са 12 година, 1944. је почео да учи лимарски занат у Витини, код локалног мајстора Траје. Током Другог светског рата живео је у Витини, где је рођен и Живко. После рата Чедомир је учествовао у радним акцијама широм Југославије. Тада је дошао у Београд и почео да ради код лимара Николића, у Сарајевској 4. Занатску диплому је добио 1954, а 1958. године је преузео лимарску радњу свог газде. Осим галантеријске, израђивао је и грађевинску лимарију, углавном у Београду, за индивидуална лица,

Слика 9. Спољашњи изглед лимарске радње Милана Степановића (аутор фотографије: И. Келемен)

Figure 9 Exterior of Milan Stepanović's tinsmithy (photo by: I. Kelemen)

али и за фирме. Радио је доста и изван Београда, у другим градовима СФР Југославије.

Живко Дајић је током основног и средњег школовања учио лимарски занат поред оца Чедомира. Завршио је Економски факултет и радио је у државној служби. После очеве смрти 1981. године, полагао је испит у школи „Веселин Маслеша“ и добио је диплому лимарског мајстора. Затим је преузео радњу свог оца. Њен ентеријер није мењан, а у унутрашњем делу је направљена галерија за одлагање робе.

У самосталној занатској радњи Живка Дајића настављено је неговање породичне традиције у изради карактеристичних лимарских производа. Захваљујући сопстве-

Слика 10. Производи лимарске радње Живка Дајића (аутор фотографије: И. Келемен)
Figure 10 Products of Živko Dajić's tin swithy (photo by: I. Kelemen)

ном ангажовању и знању, Живорад је након очеве смрти успео да сачува радњу и да се и даље бави овим, на подручју Београда данас веома ретким занатом.

ЛИМАРСКА РАДЊА „РАДИВОЈА МАТИЋА“

У Улици Максима Горког бр. 109 налази се самостална лимарска радња коју је основао Влада Мандић, рођен у селу Узићима у општини Ужичкој 1909. године, где је завршио основну школу. Затим је учио занат код неког лимара у Ужицу и после четири године положио је мајсторски испит. Потом је дошао у Београд и радио у пекари свог стрица. По причи данашњег власника Радивоја М. Матића, Влада је, поред осталих послова,

разносио хлеб у пекаре на Јужном булевару. Након краћег времена отварио је сопствену лимарску радњу, која је била активна и током Другог светског рата.

Радња је 1956. године премештена на данашњу локацију. Међу ученицима Владе Мандића био је и Милан Матић, рођен 1938. године у селу Велишавцу у општини Љиг. За време Другог светског рата био је заробљен и одведен у Немачку. После ослобођења се вратио у Београд и завршио основну школу, а потом и Школу ученика у привреди, која је трајала четири године. Истовремено је учио лимарски занат код Владе Мандића. Након завршетка школе, 1963. године био је један од најмлађих висококвалификованих лимарских мајстора на територији Београ-

да. По добијању дипломе наставио је да ради код Владе Мандића, у његовој лимарској радионици. Милану се 1968. године родио син Радивоје. Он је похађао основну школу у Београду, а потом је завршио Средњу грађевинску и Вишу геодетску школу. Истовремено је код оца учио основне технике рада у лимарском занату.

Након смрти Владе Мандића 1994. године, радњу је водио његов радник Милан Матић. У њој се углавном производи грађевинска, а мање галантеријска лимарија. Милан је са сином Радивојем изводио грађевинску лимарију на бројним јавним и приватним објектима. Милан Матић је умро 2004. године, а радњу је тада преузео Радивоје, који је наставио породичну традицију ове чувене београдске лимарске радионице.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Традиционална производња у столарско-бачварском и лимарском занату се на подручју града Београда данас одвија само у малом броју активних радионица.

Наследници старих мајстора сусрећу се са многим проблемима. Борба за опстанак на тржишту доводи до промене њихове делатности или до гашења појединих, некада познатих београдских радионица. Стога је изузетан значај малобројних, и данас активних столарско-бачварских и лимарских радњи, у којима мајстори сопственим ангажовањем и знањем чувају традицију старих заната, чиме оплемењују привреду Београда и доприносе атрактивности туристичке понуде града.

БИБЛИОГРАФИЈА

Адресар Краљевине Срба, Хрватиа и Словенаца за индустрију, обрт, трговину и пољопривреду, Београд, 1929.

Адресар приватних занатских радњи на територији НР Србије, *Занатски календар*, Београд, 1950.

Званични каталог Прве земаљске изложбе заната, Београд, 1938.

Стручни рад

Предато: 12. 11. 2011.

Прихваћено: 5. 2. 2012.

BELGRADE'S CRAFTS AND CRAFTSMEN'S BIOGRAPHIES (4)

SUMMARY

By presenting archival documents and original materials recorded using audio-visual media, the paper offers an insight into traditional artisan workshops in Belgrade through craftsmen's biographical accounts, descriptions of the most characteristic stages of the work process, descriptions of tools and equipment, the exteriors and interiors of workshops and their final products. The paper deals with rare traditional trades, such as carpentry and cooper trades, as well as tinsmith's craft.

The recorded biographical accounts of old Belgrade craftsmen offer an insight into the time in which they lived, worked and played an important role in the life of the city.

The number of active carpenter's and cooper's workshops and tinsmithies in the territory of Belgrade is decreasing due to craftsmen's old age, the lack of trained artisans who would continue their work and severe market competition. Accordingly, there is a real threat that some of the trades would disappear in near future.

If traditional trades disappeared, Belgrade would lose its attractiveness and authenticity. Since old traditional artisan workshops also contribute to them, their disappearance would seriously affect the city's economy and tourism.